

Т.М. СИДОРУК

Дендрологічний парк "Софіївка" НАН України
Україна, 20300 м. Умань, вул. Київська, 12а

ОЧИТКИ ДЛЯ ОЗЕЛЕНЕННЯ

Наведено опис видів роду Sedum L., перспективних для озеленення. Запропоновано способи розмноження очитків.

У колекції трав'янистих рослин дендропарку "Софіївка" НАН України одним з найбільших є рід Очиток (*Sedum L.*) з родини Crassulaceae DC. Рослини цього роду зростають у помірних зонах Північної півкулі, окремі представники — в Африці.

Було досліджено понад 40 видів, форм і сортів очитків. З'ясувалося, що 30 видів, одна форма та п'ять сортів добре ростуть, цвітуть і плодоносять в умовах дендропарку "Софіївка".

Більшість видів колекції — вічнозелені повзучі, дуже розгалужені рослини з пагонами, густо вкритими листками. М'ясисті листки різні за формою, розмірами, забарвленням. Квіти білого, рожевого, червоного забарвлення, усіх відтінків жовтого. Строки цвітіння: з травня до листопада. Очитки відрізняються стійкістю до несприятливих умов зростання (надмірної сухості ґрунту, сильного освітлення і затінення, бідних ґрунтів). Єдине, що погано переносять ці рослини, — надмірна волога, коли на

рослинах з'являється попелиця. Особливо пошкоджуються червонолисті форми.

За габітусом їх можна поділити на високорослі (*Sedum spectabile* Boreau. та його сорти "Осенняя радість", "Кармін", "Brilliant", *S. purpureum* (L.) Schult., *S. anacampseros* L., *S. aizoon* L.); середні (*S. ewersii* Ledeb., *S. spurium* Bieb., *S. oppositifolium* Sims, *S. kamtschaticum* Fisch., *S. hybridum* L., *S. middendorffianum* Maxim.); дрібні (*S. album* L., *S. acre* L., *S. hispanicum* L., *S. lydium* Boiss.).

У групі високих очитків найдекоративнішим є ***Sedum spectabile***, який походить з Китаю та Японії. Рослина досягає 40—45 см висоти. Листки оберненояйцеподібні, сизуваті, м'ясисті. Квітки рожеві, зібрані в напівзонтики до 15 см у діаметрі. Цвіте у серпні—жовтні. Розмножується живцями з усіх частин пагона, а також листовими живцями, починаючи з травня і до кінця серпня в холодних парниках (субстрат—пісок) і навіть у ґрунті, хоча С.В. Родіонова у книзі "Цветы круглый год" згадує лише живцювання в червні в умовах теплиці. Єдиний недолік цієї рослини — наземна ма-

са на зиму (після морозів) відмирає, а пізно навесні (квітень) — відростає. Сорти "Carmen", "Brilliant" та "Осенняя радость" мають відмінні від природного виду відтінки забарвлення квіток.

S. purpureum також має прямостоячі стебла висотою до 40 см. Листки темно-зелені, лопатоподібні, м'ясисті. Квітки пурпурові, в компактних щиткоподібних суцвіттях. Цвіте в липні — серпні.

S. anacampseros (*S. rotundifolium* Lnk., *Anacamseros sempervirens* Haw.) у дикому стані зростає в Південній Європі. Це зимуючий вид висотою до 30 см. Листки плоскі, сизі, цілісні, клиноподібно-овальні, звужені до основи. Квітки лілово-пурпурові, в складних щитках. Цвіте в червні — липні.

S. aizoon — зимуючий вид, який зростає в Сибіру та на Далекому Сході. Стебла прямі, до 30 см заввишки, вкриті листками. Листки плоскі, гладенькі, зубчато-ланцетоподібні. Квітки золотисто-жовті, зібрані в щиток до 3 см в діаметрі. Цвіте з травня до вересня.

Значно більшою є група середньорослих очитків, але наведемо тут опис лише п'яти з них, найпоширеніших в озелененні.

S. spurium зростає на Кавказі та в Туреччині. Стебла сланкі або напівпідняті, до 20 см заввишки. Листки обернено-яйцеподібні, м'ясисті, зелені. Квітки рожеві, зібрані в зонтикоподібні щитки діаметром до 5 см. Цвіте в червні — липні. Сорт "Schorbusser Blut" і різновидність "Purpurteppich" мають червоне забарвлення листя і квітів.

S. oppositifolium (*S. denticulatum* Don., *Crassula stenata* Desf.). Дико росте на Кавказі. Стебла відхилені, злегка опушені. Листки плескаті, клиноподібно-лопатові, зубчасті на кінцях. Квітки білі, зібрані в щитки. Цвіте в червні — липні.

S. kamtschaticum — зимозелений вид, який зростає у Північно-Східній Азії та

в Китаї. Стебла сланкі, генеративні — висхідні, до 20 см заввишки. Листки темно-зелені, продовгувато-ланцетні, лопатоподібні, м'ясисті. Квітки жовті, у великих щиткоподібних суцвіттях. Цвіте в червні — липні.

S. hybridum у дикому стані трапляється у Монголії та в Сибіру. Стебла повзучі, до 10—15 см заввишки. Листки лопатоподібні, тупо-зубчасті, м'ясисті, темно-зелені. Квітки жовті, дрібні, зібрані в напівзонтики. Цвіте в липні.

S. middendorffianum зростає на сході Азії. Стебла до 20 см заввишки. Листки ланцетні, зелені. Квітки жовті. Цвіте в червні — липні.

S. ewersii у дикому стані трапляється лише на Алтаї. Стебла сланкі, 10—15 см заввишки. Листки широко еліптичні, зубчасті, сизо-зелені. Квітки червонувато-рожеві, зібрані в компактне щиткоподібне суцвіття. Цвіте в серпні — вересні.

З групи найдрібніших та низьких такі очитки заслуговують на увагу.

S. acre трапляється дико в Правобережному Лісостепу України, Східній та Південній Європі, Малій Азії, Північній Америці. Грунтопокривна рослина. Генеративні пагони піднімаються на 8—10 см. Листки шилоподібні, зелені, м'ясисті, дрібні. Квітки золотисто-жовті, зібрані в напівзонтик. Цвіте в червні — липні.

S. album (*S. teretifolium*) зростає в Європі, Північній Африці та Малій Азії. Генеративні пагони піднімаються на 5—10 см. Листки тупоциліндричні, сизуваті, дрібні, м'ясисті. Квітки білі, дрібні, зібрані у щитки. Цвіте в червні — липні.

S. hispanicum (*S. aristatum* Ten.) у дикому стані росте на півдні Східної та Західної Європи до Малої Азії. Стебла прямі, гладенькі, галузисті, заввишки 10—15 см. Листки зелені, загострено-циліндричні, м'ясисті. Квітки білі, зібрані у галузисті щитки. Цвіте в червні — липні.

S. lydium дико росте в Малій Азії. Пагони заввишки 10–15 см. Листки шилоподібні, сизуваті, м'ясисті, дрібні. Квітки білі та червонуваті. Цвіте в червні.

Усі зазначені види характеризуються тим, що з весни і до глибокої осені утворюють молоді пагони. На живці використовують не тільки верхівкові, а й середні частини пагонів.

Вивчення розмноження живцями показало, що у більшості видів очитків відсоток обкорінення досить високий (85–100%). Очиток пагононосний та сорти *Sedum spurum* "Purpurteppich", *S. s.* "Schorbusser Blut" мають дещо менший відсоток обкорінення (50,3–60,5%). У очитка видного добре вкорінюються і листові живці (66–71%). У деяких очитків (*S. aene*, *S. album*) можна садити живці "посівов", тобто розсипати по площі і присипати дуже тонким шаром ґрунту, злегка притиснути і полоти. Усі види легко розмножуються зеленими живцями в умовах відкритого ґрунту з червня по вересень. За раннього живцювання більшість рослин до осені вже досить сформовані і готові для висадки на постійне місце зростання і вже наступного року цвітуть. Ґрунти сухі, піщані, водопроникні, місцезростання — сонячне та напівтінисте. Можна розмножувати й насінням (рідко досягає лише насіння очитка видного), але сходи дуже дрібні і повільно розвиваються. При розмноженні насінням рослини цвітуть на 3–4-й рік.

Очитки можна висажувати впродовж усього вегетаційного сезону за умови поливу в жаркий період. Посадку здійснювали зеленими укоріненими живцями за схемою: дрібні — 10 × 10 см, низькі — 15 × 15 см. При посадці у весняний період восени спостерігали 90% покриття у таких видів, як очиток несправжній, о. камчатський, о. Еверса, о. гібридний, а у

таких дрібних, як очиток білий, о. тонкий — 75–80% покриття. Очиток видний у перший сезон не дав додаткових пагонів.

Очитки застосовують: для створення фону на клумбах з малюнком; замість злакових газонів, які потрібно постійно скошувати; як покривну культуру для ранньовесняних цибулинних рослин, для бордюрів і рабатов, міксбордерів, групових посадок і рокаріїв.

Таким чином, результати проведених досліджень показали, що практично всі вивчені нами види очитків перспективні для озеленення. Найперспективнішими для використання в озелененні в умовах Правобережного Лісостепу України вважаємо очиток їдкий, о. білий, о. анакамперос, о. Еверса, о. тонкий, о. іспанський, о. гібридний, о. камчатський, о. лідійський, о. Міддендорфа, о. супротивolistий, о. несправжній, о. пагононосний, о. Стевена, а серед високорослих і пізньоквітучих найкращим є очиток видний та його сорти "Осенняя радость", "Кармин", "Brilliant".

ОЧИТКИ ДЛЯ ОЗЕЛЕНЕННЯ

Т.Н. Сидорук

Дендрологический парк "Софиевка"
НАН України, Україна, г. Умань

Приведены описания видов рода *Sedum* L., перспективных для озеленения. Предложены способы размножения очитков.

SEDUM L. FOR LANDSCAPE DESIGN

Т.М. Sydoruk

Dendropark *Sofiyivka*, National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, Uman'

Description of the species of the genus *Sedum* L. perspective for park design is given. The methods of stoncrop propagation are proposed.